

IJsselmonde

IJsselmonde 30 maart 1941

Beschrijving van de oorlogsdagen 22 maart 1941.

Aan de Edelachtbare Heren Burgemeester en Wethouders der Gemeente IJsselmonde.

IJsselmonde

IJsselmonde 30 maart 1941

Getranscribeerd door G. den Hartog.

Naar aanleiding van Uw schrijven van 22 Maart 1941, betreffende "Beschrijving Oorlogsdagen", heb ik de eer Uw College in antwoord hierop een beschrijving te laten volgen van feiten en omstandigheden zooals die zich in die dagen aan mij voordeden. Zonder echter aanspraak te willen maken op de pretentie "Volmaakt", immers de indrukken die ik in een zoo kort tijdsbestek te verwerken kreeg waren te veelvuldig en van te verschillenden aard.

Ik wil dan mijn relaas beginnen op den dag voor de oorlog van 10 Mei 1940 over ons land kwam. Het was 9 Mei 1940 een stralende mooie Lentedag met veel zon. Ik kwam juist te drie uur n.m. op het postkantoor en vernam daar van den Postdirecteur Roos, dat alle militaire verloven weer waren ingetrokken. Ik nam dit nogal gemoedelijk op, het was immers niet de eerste keer dat zulks geschiedde. Reeds tweemaal voordien waren de verloven al ingetrokken geweest. Toen ik dit op de secretarie mededeelde, maakte men zich ook daar niet bijzonder ongerust. Wel had er dien morgen in het "Nieuws van de dag" een bericht gestaan over belangrijke troepen verplaatsingen aan de Duitsch-Nederlandsche grens, maar dit bericht was gebaseerd op te Berlijn rondgaande geruchten. Of er veel beteekenis aan gehecht moest worden wisten wij niet.

Zoo verliep de Donderdag voor den tienden Mei als gewoonlijk en ik ging des avonds op de gewone tijd naar bed, onbewust wat ons te wachten zou staan. Plotseling werd ik uit mijn slaap gewekt door mijn vrouw die al uit bed gesprongen was en naar buiten keek. Ze schieten riep ze, en toen ik ook bij het raam kwam zag ik in het halfduister een vliegtuig over de Dortschestraatweg heenscheren achterna

gezet door een ander vliegtuig die een ruim gebruik maak te van zijn mitrailleur. Zij verdwenen beiden in het duister.

Mijn eerste gedachte was dat het een vliegtuig was die onze neutraliteit geschonden had en door onze snelle G.1 achterna werd gezeten. We gingen naar beneden, we waren wel wat geschrokken, en ik zag op de klok dat het nauwelijks vier uur in de morgen was.

Spoedig daarop hoorden we al weer vliegtuigen en buiten kijkende zag ik dat het Duitse vliegtuigen waren. Ze vlogen zeer laag en het was en verschrikkelijk lawaai.

Dat is oorlog flitste het door mij heen en ik zette direct daarop de radio aan, in de verwachting wel wat naders te zullen vernemen. En jawel ik hoorde de omroeper waarschuwen voor parachutisten en hem gegevens doorgeven van zooveel vliegtuigen en zooveel vliegtuigen daar gepasseerd, over ons land.

Het was inmiddels al wat lichter geworden en ik hoorde buiten mensen praatten. Ik ging ook eens buiten kijken. De lucht zat als het ware vol met vliegtuigen. Het waren meest transportvliegtuigen die laag vlogen en ook kleinere vliegtuigen op grotere hoogte. Daar ik hoofd was van de afdeeling "Luisterdienst" van de Luchtbescherming, spoedde ik mij naar het Dorp om mij daar te melden. In de Dorpsstraat aangekomen, kwam ik al geüniformeerde leden van de Burgerwacht tegen. Zij liepen twee aan twee met het geweer over den schouder. Veel mensen waren er op straat.

Het zal ongeveer vijf uur geweest zijn, toen ik op het Gemeentehuis aankwam. Het geleet wel een Bijenkorf. Burgemeester liep in en uit en deelde bevelen uit. Twee leden van de Burgerwacht zaten te luisteren bij de radio en schreven de uitgesproken berichten op. Aangezien de luisterdienst functioneerde, hebben W. Cok en ik ons belast met het voor den dag halen van de bescheiden die betrekking hadden op een te verwachten oproepen van meerdere lichten militairen en aanvullingsreservetroepen, alsmede de daarop betrekking hebbende aanplakbiljetten.

Omstreeks negen uur in de morgen kwam het bericht dat H.M. de Koningin voor de radio tot haar volk zou spreken. Een ieder die aanwezig was kwam om mee te luisteren. Uit het gesprokene kwam officieel vast te staan dat wij in oorlog waren met Duitschland en de Geallieerden als bondgenoot hadden gekozen. Intusschen was het bekend geworden dat het vliegveld "Waalhaven" in Duitse handen was.

Mej. van der Hoek die in Rotterdam woonde belde op, dat het haar onmogelijk was naar IJsselmonde te komen, daar de bruggen voor alle verkeer gesloten waren. Dienzelfden morgen hebben we in opdracht

de verschillende kassen van het Gemeentehuis naar een veiliger plaats overgebracht.

De uitbetaling van kostwinnersvergoeding, die dien dag moest plaats hebben vond geen doorgang omdat er geen voldoende geld aanwezig was.

Omstreeks half tien waren we met Burgemeester op de raadzaal voor het klaarmaken van eenige stukken, toen we het boven onze hoofden hoorden knetteren en ratelen en toen we naar buiten snelden vertelden de mensen buiten, dat een vliegtuig, achterna gezeten door een ander op het terrein van Hulsinga was neergestort. Later bleek dat het vliegtuig in de omgeving van de scheepswerf van Van der Giessen aan de overkant van de Maas was neergestort.

Het zal ongeveer half twee in den namiddag geweest zijn dat ik van Mr. Hazenberg, Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, verlof kreeg om thuis te gaan eten.

Ik kreeg een witten band met een gemeentestempel erop gedrukt mee om die om mijn arm te doen en ging per fiets huiswaarts. Menschen zag ik bijna niet meer op straat, alleen patroileerende burgerwacht. Bij het Kerkedijkje gekomen zag ik vliegtuigen boven Rotterdam die blijkbaar in den aanval waren. Het geratel van machinegeweervuur was duidelijk te hooren.

Twee Hollandsche soldaten op een motorfiets met duo reden me voorbij en sloegen af op de Smeetlandschedijk aan. De duorijder hield zijn revolver in den aanslag. Waarom was me niet duidelijk, want ik zag niets en niemand. Op de Hordijk aan gekomen zag ik weer meerdere menschen op de straat die met elkander de toestand bespraken. Verder was alles daar nog gewoon. Ik was net voorbij het Zevenbergschedijkje ter hoogte van de bocht aldaar toen ik den loop van een op mij gerichte revolver keek. Die revolver was in de hand van een lachende Duitsche soldaat, die mij beduidde nader te komen. Hij vroeg eerst wat die band om mijn arm te beteekenen had en waar ik heen moest, ik trachte het hem zoo goed en zoo kwaad mogelijk uit te leggen en hij verwees me toen naar een sergeant die ter hoogte van het Peterseliedijkje stond met nog meer Duitsche soldaten. Deze stelde mij wederom de zelfde vragen en toen ik aanstalten maakte terug te keeren beduidde hij mij door te loopen.

Ik zag toen nog meerdere soldaten verdekt opgesteld achter de boomen op het erf van boer Lems. Ter hoogte van bakker Reedijk kwam ik de secretaris tegen die blijkbaar ook thuis was wezen eten. Thuis gekomen, trof ik mijn vrouw aan bij de bureu. Men was in huis geweest om huiszoeking te doen en mijn vrouw was uit angst naar de bureu gevluht. Men durfde niet door de ramen kijken. Ik sprak af gauw te willen eten, om daarna weer naar het Gemeentehuis te kunnen gaan. Plotseling zag ik een soldaat achter mijn woning, die de hand op mijn fiets legde en haar met zich medenam. Ik snelde naar buiten om trachte mijn fiets uit de handen van de soldaat te krijgen. Ik kreeg geen kans en hij verwees mij naar het hoofd van de troep die op de spoorlijn stond met nog een twintigtal anderen. Terwijl ik trachte in gebrekking Duitsch mijn fiets terug te krijgen en hem aan het verstand te brengen dat ik die

niet missen kon, zag ik dat een drietal leden van de Burgerwacht de spoorbaan werden uitgeleid door Duitse soldaten.

Ze kwamen vanuit de richting Rotterdam. Een zekere Hecke en Jongeneel bevond zich onder hen. Zij werden medegenomen naar het Zevenbergschedijkje alwaar zij met nog eenige andere Hollandsche soldaten moeten blijven. Ik kon mijn fiets niet terug krijgen en ik werd verwezen naar een schrijver die ter hoogte van Hordijk 231 bezig was bonnen uit te schrijven voor nog andere slachtoffers die hun fiets of auto zagen medegenomen. Ik kreeg ook een bewijs, maar mijn fiets was ik voorlopig kwijt. Ik nam toen de fiets van mijn vrouw en ging weer op weg naar het Dorp in de hoop dat een damesfiets niet zoo'n aantrekkelijk voorwerp voor de Duitse Weermacht zou zijn.

Bij het Zevenbergschedijkje zag ik de Burgrwachters, nu zes in getal met een groot aantal Hollandsche soldaten. Zij waren allen onder bewaking van een Duitsch soldaat gesteld. Ik werd door Hecke aangeropen en deze vroeg mij de Burgemeester van hun gevangenschap te willen verwittigen, hetgeen ik beloofde.

Op de driesprong Hordijk, Kerkedijk en Smeetlandschedijk gekomen bij de "Valk" werd ik gedwongen af te stappen en werd mij verdere doortocht versperd. Niemand mocht meer passeeren, ik ben toen naar Hoving, houder van de "Melkstal" gegaan en heb verlof gekregen van zijn telefoon gebruik te maken. Ik kreeg den heer de Schipper aan de telefoon die mij toezegde het verzoek van de Burgerwachter door te zullen geven en voorts dat ik niet in de gelegenheid was naar het Gemeentehuis te komen. Ik vernam van de Schipper dat het op het Dorp stil was en dat de Duitse troepen ook daar al aangekomen waren.

Juist was ik weer buiten toen ik Wethouder Hoogland zag, die mij vroeg naar een middel om met de Burgemeester in contact te komen. Ik vertelde hem toen van de telefoon bij Hoving. Het schynt dat de verschillende telefoontoestellen bij onderscheidene menschen vernield waren. Inmiddels reed ik weer naar huis en begon maatregelen te nemen een schuilgelegenheid te maken voor een eventueele aanval, zoowel vanuit de lucht of anderzins.

Steeds meer soldaten kwamen de Hordijk af en de vliegtuigen vlogen nog steeds in richting Rotterdam en terug. Met een bezwaard gemoed gingen we de nacht in. Wat zou het worden. We durfden niet boven op de slaapkamer te gaan slapen en hebben al het beddegoed in de huiskamer gebracht. We zouden dien nacht op de vloer slapen. Het zal ongeveer half twaalf geweest zijn toen er aan de deur gebeld werd. Toen ik opendeed stond er een Duitsch sergeant voor me, die inkwartiering vroeg voor vier van zijn manschappen. Ik liet hem in de huiskamer komen, half in de overtuiging als hij zou zien hoe we daar ons nachtleger hadden opgeslagen wel zou vertrekken. En inderdaad vond hij het beter hier geen soldaten binnen te laten, want hij ging weg zeggende dat het zoo niet ging. Dat viel mee.

Maar nog geen drie kwartier later werd er weer gebeld, en dezelfde sergeant deelde mede toch van ons huis gebruik te moeten maken, want zijn manschappen hadden rust noodig. Ze moesten dan maar in

de gang blijven staan. En zoo geschiedde. Zelfs een machinegeweer werd de gang ingebracht, Later verzochten ze mij op de vloer in de huiskamer mogen slapen. In de gang, die erg smal was konden ze alleen rechtop blijven staan. Hun handelwijze, evenals die van de sergeant was zeer correct en dat stelde ons wel wat geruster. Nauwelijks lagen zij op de vloer uitgestrekt of ze sliepen. Een van hen hield zittende bij de tafel de wacht.

Buiten hoorde ik schieten met zwaar geschut. Als ik naar buiten keek zag ik hier en daar groote branden, blijkbaar in de Hoeksche Waard. Het was een zeer onrustig nacht en van slapen kwam vrijwel niemendal. 's Morgens om half zes Hollandsche tijd werden de soldaten door een ander soldaat gewekt. Zij wuschen zich in een emmer en gingen heen. De nacht was voorbij zonder dat er iets in onze nabijheid had voorgedaan.

Zoodra het weer dag was vlogen weer vele Duitsche vliegtuigen af en aan. Omstreeks 11 uur in den morgen zagen we, mijn vrouw en ik, dat in de nabijheids van de brug bij Alblaserdam, vliegtuigen van groote hoogte in duikvlucht steil naar beneden gingen. We vermoedden dat het de brug of de kabel fabriek gebombardeerd werd. Het brandde daar al geruimen tijd hevig en een zware rookkolom hing boven de brug.

Ook boven Rotterdam waren duikbommenwerpers bezig. Zoo men vertelde lag de "Jan van Galen" op de rivier en die was ook bezig met zwaar geschut. Blijkbaar waren de aanvallen op dit schip gemunt. Dienzelfden morgen kwam ik Wethouder Hoogland tegen dat we voor het distribueeren van levensmiddelen voor de bewoners van het Westen moeten zorgen.

De Wethouder was reeds begonnen met het uitgeven van bonnen voor menschen die gewend waren Zaterdag geld te ontvangen en dit nu niet hadden ontvangen. Doordat West-IJsselmonde, op het punt Zevenbergschedijkje niet meer te passeeren was, droeg de Wethouder mij op ook bonnen uit te reiken voor de menschen die aan de Zuidkant van het Zevenbergschedijkje woonden, indien uit dit noodig mocht blijken.

De daarop volgende nacht was het weer vrij rustig. Wel zagen we overal groots branden en vooral in Rotterdam was het nu zeer hevig. De brand moest in de omgeving van de Groote markt woedden dachten we. Inkwartiering kreeg ik dien nacht niet. Op Zondagmorgen kwamen er zeer veel menschen aan de deur om bonnen voor crediet omdat ze geen eten konden koopen daar ze geld in huis hadden en de winkelier zonder geld of bon niet wilde leveren. Er werd niet meer afgegeven dan voor een rantsoen voor één dag. Dienzelfden morgen kwam Wethouder hoogland mij waarschuwen dat ik dien middag met hem mede moest gaan, want de distributie moest nader worden uitgewerkt. Voor dit doel werd ik 's middags afgehaald door de Secretaris en Wethouder Hoogland en gingen we eerst naar het Hoofdkwartier, dat opgeslagen was in het huis van W. de Gelder op het Zevenbergschedijkje 6. Net waren wij daar aangekomen toen drie groote vliegtuigen kwamen aangevlogen. Dat zijn Belgische

vliegtuigen werd er geroepen en we snelden naar het huis van W. Ouwens aan den overkant om dekking te zoeken.

Toen we in het huis kwamen, zagen we geen mensch, maar even later hoorden we roepen, "kom maar hier heen". Het geluid bleek uit den kelder van het huis te komen en toen de deur van de kelder geopend werd, wisten we waar we zijn moeten en weldra zaten we met de geheele familie in de pikdonkere kelder. We meenden boven ons machinegeweervuur te hooren en wachtten angstig af wat er verder komen zou.

Het geronk van de vliegtuigen trok echter af en even later hoorden we niets meer. We gingen naar boven en ik bereidde me alvast in gedachten voor op een oorlogstoneel met dooden en gewonden. Hoe verbaasd waren toen Wethouder Hoogland ons mededeelde een prachtig gezicht te hebben aanschouwd. Het was heelemaal geen gevecht geweest, doch Duitsche vliegtuigen hadden proviand, munitie en nog meer dingen die soldaten noodig hebben, met parachutes uit de vliegtuigen neergelaten. We zagen de soldaten druk in de weer de gevallen bussen en de parachutes binnen te halen. Ik zag dat het huis van G. de Gelder op het Zevenbergschedijkje no 1 met de schuur als hospitaal was geïmproviseerd. Er waren daar al enkele gewonden soldaten ondergebracht. Nadat door den Secretaris en Wethouder Hoogland instructies in ontvangst waren genomen, zijn we naar de woning Hordijk 185 gegaan. Welke wonig leegstond, en hebben daar de eerste toebereidselen getroffen om te komen tot een distributiesysteem voor West-IJsselmonde.

Intusschen hadden we de beschikking gekregen over meerder personeel. Medewerkenden waren. Wethouder Hoogland, de Gemeentesecretaris, de heer Jansen, Co. Verhagen, Rijksveldwachter de Bockel, het raadslid de Geus, W.A. Koekoek, de heer van Rhijn en mijn persoon. Van A.J. Mulder van de Smeetlandschedijk 6/1 kregen we de beschikking over een schrijfmachine en papier, later ook de stencilmachine. Door eenige personen werden de straatkaarten op het Gemeentehuis gehaald. Deze personen hadden een bijzondere permissie van den Commandant hiervoor noodig. Uit de straatkaarten bleek ongeveer voor hoeveel menschen gezorgd moest worden.

Verhagen werd belast met het controleeren van den voorraden bij de bakkers en winkeliers. Er werd een inventarislijst ontworpen van alle goederen die in aanmerking konden komen voor directe distributie. De voorraden vielen nogal mee, honger behoefde er niet geleden te worden, al zou het beleg eenige weken duren. Doordat ik aan de werkzaamheden van de distributie al mijn tijd moest besteden, kon ik niet veel aandacht wijden aan de gebeurtenissen om mij heen. Wel heb ik gezien hoe plotseling twee vliegtuigen laag over het Feijenoordstadion kwamen aanvliegen en plots omhoog stegen en verdwenen. We hoorden een zware ontploffing, het bewijs dat zware bommen daar waren neergeworpen. Later vernam ik dat de bommen op het stationemplacement waren neergekomen.

Het was Maandagmorgen vroeg 2e Pinkerstdag, dat drie vliegtuigen, Duitsche, laag kwamen aanvliegen. Plotseling een geknetter en een tiental pakken aan parachutes hangende kwamen naar beneden en kwamen op den grond terecht, vlak bij het Hoofdkwartier aan het Zevenbergschedijkje.

Later vernam ik dat één bus door het dak geslagen was van een woning aan het Peterseliedijkje. Ik ging dien morgen weer naar het “distributiekantoor” en kwam twaalf uur thuis om te eten. Plotseling zag ik een pantserwagen de Dordteschestraatweg afkomen uit de richting Dordrecht.

Hoe is dat nu mogelijk zei ik tegen mijn vrouw. Weldra kwamen er meer, zij reden tamelijk snel en hadden groote Oranje- en Hakenkruisvlaggen over de motorkap gespannen. Hoe was dat nu mogelijk. Was het Hollandsche leger dan al verslagen? En de radio gaf zulke goede berichten door.

Later op den middag was het een eindelooze rij geworden van zware pantserwagens en zwaar geschut. Zij reden over den Hordijk, gingen dwars door de heining bij broers Lems en stonden weldra in stelling op het bouwland. Andere gingen naar Barendrecht of naar Rotterdam. Het wemelde nu van Duitsche soldaten in zwarte uniformen. Ze hadden een doodskop op hun muts. Uit het “instelling gaan” viel te concludeeren dat Rotterdam nog tegenstand bood. Bij de bruggen zou hevig gevochten worden. Maandagmiddag zag ik ook op het dak van de Ger. Kerk op het Breeplein een roodekruisteeken geverfd was. De radio deelde mede dat de omgeving van Rotterdam bijna van parachutisten gezuiverd was.

De Rotterdamsche bevolking werd aangeraden niet te vluchten, dat was nergens voor noodig. De nacht van Maandag op Dinsdag was wederom rustig in onze omgeving. Des morgen werkte ik weer op het “Distributiekantoor”. Zeer veel menschen werden aan bonnen geholpen en de zaak verliep uitstekend. De bevolking was rustig en men voelde blijkbaar dat het niet anders kon. Er was voorloopig nog van alles voldoende, behalve zout en gist. Zout was er nog een kleine hoeveelheid en gist was bij sommige bakkers niet meer aanwezig.

Dinsdagmiddag, vlogen er zeer veel vliegtuigen over Rotterdam en er heerschte spanning. We begrepen dat het nu om Rotterdam ging. Een ieder bleef dien middag thuis, en bij mij in de buurt en ook achter de Gereformeed Kerk waren menschen aan het werk getogen om een goede schuilgelegenheid te maken. Men verwachtten algemeen dat ook van Rotterdamsche met zwaar geschut zou worden opgetreden tegen de hier IJsselmonde gelegeerde Duitsche troepen. Steeds maar aankomende vliegtuigen, die bommen op de ongelukkige stad wierpen. Men kon het duidelijk, ondanks den zonneshijn, branden waarnemen. Er werd echter van de andere zijde niet geschoten, zooals we verwacht hadden.

Het zal halfvijf in den middag geweest zijn toen ik hoorde dat Rotterdam zich overgegeven had. De vliegtuigen trokken weg. Zware rookwolken hingen nu boven de stad en dreven langzaam weg in Zuid-Oostelijke richting. Later maakte de radio bekend dat Holland gecapituleerd was. Dit bericht bleek waar te zijn. Later toen het donker werd bood Rotterdam een fantastische aanblik. Het was of de geheele stad een vlammenzee was.

's Woensdags ging ik weer naar de secretarie zooals gewoonlijk. De geldkist die opgeborgen was geweest, werd weer tevoorschijn gehaald. Veel moeilijkheden moeten de eerste tijd nog overwonnen

worden. Het lastigste was dat er geen geld in omloop was. De giro functioneerde niet meer en zoo waren talrijke geldzaken geblokkeerd.

De kostwinnersvergoeding aan de verwanten van militairen kon niet worden uitbetaald terwijl ook de steungelden niet konden worden uitgekeerd. In het begin werd in den nood voorzien door credietbewijzen uit te reiken, doch aan dit systeem kleefden vele moeilijkheden met een eventueele verrekening wanneer alles weer genormaliseerd zou zijn.

Er werd besloten "Noodgeld" aan te maken. Juist was dit geschied toen de giro weer functioneerde en het gewone gangbare weer verkrijgbaar was aan de bank. Op 25 Mei kwamen de meeste soldaten met groot verlot. Tal van anderen waren nog in Duitse Krijgsgevangenschap.

Ook waren er nog in die naar België en Frankrijk waren uitgeweken. Druppelsgewijs kwamen deze het gewone gangbare geld weer verkrijgbaar was aan de banken. Op 25 mei kwamen de meeste soldate laatste naar huis. Op heden staat vast dat slechts één soldaat, inwoner van IJsselmonde is gesneuveld en dat twee soldaten behoorde bij de Zeemacht naar Engeland zijn overgebracht. Later bleek dat veel menschen inwoners van IJsselmonde, schade hadden geleden, door verlies of beschadiging van hun eigendom, door de krijgsverrichtingen. Door een ingestelde schade-enquête-commissie is veel van de schade vergoed geworden.

Ook kwamen veel Rotterdamsche vluchtelingen, die hun have en goed hadden verloren, in IJsselmonde onderdak zoeken. De voormalige Gemeentezaal werd ook voor dit doel ingericht en had weldra een zestigtal menschen hierin ondergebracht. Dit is echter een terrein dat de personen die dit van zeer nabij hebben meegemaakt beter kunnen beschrijven.

Ik eindig hiermede mijn relaas van de eerste oorlogsdagen en dagen kort daarna.

Aldus naar beste weten opgemaakt.

Door Evert J. Ouweneel.

Verslag evacuatie.

Bij het uitbreken van den oorlog was alles in deze Gemeente in orde voor het ontvangen van de te evacueren personen uit andere gemeenten. Direct na het beginnen van de vijandelijkheden echter, werd IJsselmonde reeds gedeeltelijk bezet, en werden hier in de omstreken gevechten geleverd "Waalhaven". Door mij is toen direct telefonisch aan den Commissaris afvoer Burgerbevolking in Zuid-Holland bericht, dat de geëvacueerden uit Wageningen niet naar IJsselmonde moeten komen.

Door den Hr. Kool werd goedgevonden dat deze personen gezonden werden naar krimpen aan den IJssel en naar krimpen aan de Lek, maar hij kon dit niet meer regelen daar de menschen reeds onderweg waren. Door de Heer J. Herweijer, Gemeente-Secretaris zijn toen direct telegrammen verstuurd naar die beide gemeenten.

Toch arriveerden hier vele menschen, vooral per fiets, maar ook met andere reisgelegenheden, aangezien zij natuurlijk niet op de hoogte waren met de verandering van evacuatieoord. De meeste van deze menschen werden in een school ondergebracht, terwijl de anderen bij particulieren werden ondergebracht. Al deze personen waren volgens hun verklaring niet in staat om in hun onderhoud te kunnen voorzien. Wij hebben hun van voeding voorzien, en ten hunnen behoeve 2 driepits petroleumstellen gekocht+ petroleum. Deze beide petroleumstellen zijn echter spoorloos verdwenen, zonder dat iemand hiervoor aansprakelijk kon worden gesteld.

Aangezien het meerendeel van het Secretarie-personeel vanwege de gedeeltelijke Duistsche bezetting het Gemeentehuis niet kon bereiken, verliep alles niet zoo vlot en juist als noodzakelijk was geweest. Dientengevolge zijn namen en adressen van deze personen niet genoteerd, althans niet bewaard gebleven, alhoewel de papieren van de geëvacueerde personen wel gecontroleerd zijn.

Door ons zijn 7-tal van deze personen per auto naar Opheusden naar familie gebracht, onder hen was één patiënt die liggend vervoerd moest worden. Verder zijn 3 personen naar Weert vervoerd geworden.

De nota der diensengaande gemaakte kosten gaat hiernevens.

De Burgemeester van IJsselmond.

Register persoonsnamen.

Roos (postdirecteur).

W. Cok.

H.M. de Koningin.

Mej. Van der Hoek.

Mr. Hazenberg.

Reedijk (bakker).

Hecke.

Jongeneel.

Hoving (houder van de Melkstal0.

De Schipper.

Hoogland (Wethouder).

W. de Gelder.

W. Ouwens.

G. de Gelder.

Jansen (Gemeente secretaris).

C. Verhagen.

De Bockel (Rijksveldwachter).

De Geus (Raadslid).

W.A. Koekoek.

Van Rhijn.

A.J. Mulder.

Lems (boer).

E.J. Ouweneel.

De eerste oorlogsdagen in Rotterdam.

Op de avond van de 9e mei 1940 leek er nog geen vuiltje aan de lucht. Aan de grens met Duitsland stonden echter al Duitse troepen klaar, wachtend op het sein om op te rukken. Er waren wel tekenen geweest die de oorlog aankondigden.

Nederland was sinds september 1939 gemobiliseerd en enige dagen voor het uitbreken van de oorlog werden alle verlopen van de gemobiliseerden ingetrokken. Via de spoorwegen werden groepen militairen verplaatst en over de Maasbruggen waren eindeloze militaire colonnes getrokken. Toch namen de meeste Nederlanders deze tekenen niet al te zwaar op. Er was immers sinds de mobilisatie al vaker een verhoogde paraatheid van het leger geweest.

In de vroege ochtend van vrijdag 10 mei, om vier uur, kondigde de aanval van twee Duitse bommenwerpers op vliegveld Waalhaven het begin van de oorlog in Rotterdam aan. De eerste luchtgevechten boven Rotterdam vonden plaats. De twee bommenwerpers werden neergeschoten, die echter door meer bommenwerpers vervangen werden. Binnen korte tijd was heel Rotterdam in staat van alarm.

Om half vijf landden boven en beneden de Maasbruggen verscheidene Duitse watervliegtuigen op de rivier. De soldaten die daaruit kwamen bezetten strategische punten op en in de omgeving van de

bruggen. Rotterdam was in tweeën gesneden. Op het Noordereiland werden de eerste proclamaties met bevelen van de bezetter opgeplakt. Nadat de Duitse soldaten zonder problemen de bruggen in handen hadden gekregen brandde de strijd los toen de Rotterdamse mariniers en een compagnie wielrijders vanaf de Nieuwe Haven en de Boompjes het vuur openden op de vijanden aan de overkant van de Maas.

Op vliegveld Waalhaven werd inmiddels ook nog gestreden, maar toen daar Duitse parachutisten gedropt werden, van wie er velen sneuvelden tijdens de landing in de brandende gebouwen, was het gevecht snel beslist. Daarna stond het vliegveld open voor de grote groepen luchtlandingstroepen die zouden volgen.

Direct daarop trokken de Duitsers langs de Brielselaan en andere straten richting het centrum. Om verbinding te krijgen met de soldaten op het Noordereiland. Onderwijl namen ze auto's en motoren in beslag. Weldra was geheel Rotterdam-Zuid in Duitse handen. Ondertussen steeg de spanning in het centrum, ook door de groeiende geruchtenstroom over verraad en successen van de vijand. De commandant van Rotterdam, kolonel Scharroo probeerde samenhang in de verdediging te brengen ofschoon hij slechts over een beperkt aantal slecht geoefende troepen kon beschikken. Om zes uur werd er een aanval ingezet op het noordelijke hoofd van de Maasbrug, het bolwerk en de Boompjes.

In de omgeving van de Maasbruggen ontbrandde een hevige strijd. De mariniers wisten de Duitsers op de bruggen tot staan te brengen. Ook werden de toegangswegen naar de stad bij Kralingen en Overschie beveiligd. Die hele vrijdag versterkten beide partijen hun troepen. Al die tijd zaten de dertien duizend bewoners van het Noordereiland dat in Duitse handen was tussen twee vuren.

Op zaterdag ging de strijd onveranderd door. In de binnenstad vielen meerdere bommen, waardoor veel branden ontstonden. Onder meer ging het schip "De Statendam" in vlammen op.

Op zondag, eerste pinksterdag, kwamen wederom versterkingen in Rotterdam aan waarmee het Maasfront en de afsluitingen bij Kralingen weer sterker konden worden bezet. Een heel groot probleem werd in deze dagen gevormd door de constante stroom geruchten en valse berichtgevingen die onder meer door handlangers van de Duitsers in de wereld werden gebracht, waardoor het voor de bevelhebbers van het Nederlandse leger erg moeilijk was om een duidelijk beeld te krijgen van de verwarring onder de bevolking. De soldaten raakten aan het eind van hun latijn en meenden overal verraders te zien waarop zij blind schoten. Op deze dag werd een bombardement uitgevoerd door Duitse Stuka's op de marinierskazerne, het Maasstation en Station Delftse Poort. Ook de Diergaarde kreeg voltreffers. Toch wist het Nederlandse leger nog steeds het Duitse leger op de bruggen tegen te houden en het bevel van de opperbevelhebber op zondagavond luidde dan ook om stand te houden tot elke prijs en tot de laatste man.

Op maandag werden de berichten uit de rest van het land steeds zorgwekkender. Het Duitse leger rukte op naar de Moerdijk,. De Franse pantserdivisie was bij Breda teruggedrongen en ook bij de brug

over de Noord verliep de strijd voor de verdedigers ongunstig. De toestand bij de Maasbruggen bleef echter onveranderd, het optimisme in Rotterdam groeide en men probeerde in de binnenstad het gewone leven zoveel mogelijk door te laten gaan.

Op dinsdag besloot de bezetter harde maatregelen te nemen om het veel te lang durende verzet in Rotterdam te breken. Om half elf bezorgde een Duitse missie een ultimatum op het stadhuis, waarin gedreigd werd met een totale vernietiging van de stad als niet binnen twee uur de overgave volgde. Dit ultimatum was in slecht Nederlands gesteld, bevatte veel typ fouten en was niet ondertekent. Na alle valse berichtgevingen twijfelde de leiding van het Nederlandse leger aan de echtheid van dit document. Burgemeester Oud was wel voorstander van het serieus nemen van het document. Toch werd besloten een boodschap naar het Noordereiland te sturen met de mededeling dat alleen een getekend en gewaarmerkt document in overweging genomen kon worden. Om kwart over twaalf, een kwartier voor het verstrijken van het ultimatum, verscheen de boodschapper bij de Duitse generaal Schmids.

Deze schreef een nieuw document met de termijn van twintig over vier. Inmiddels echter waren in Duitsland de bommenwerpers al opgestegen. Terwijl de Duitsers de boodschapper uitgeleide deden arriveerden de vliegtuigen boven de stad. Er werden rode seinpatronen afgeschoten ten teken dat het bombardement niet moest worden uitgevoerd, maar die werden niet gezien. Een tien minuten durend bombardement op het centrum begon. Een van de eerste bommen trof de hoofdbuis van de waterleiding, waardoor het blussen zeer bemoeilijkt werd en het vuur vrij spel kreeg.

Tegen drieën kwam de boodschapper dwars door de brandende binnenstad op de commandopost op de Statenweg aan met de capitulatievoorwaarden. Hierin stond dat indien Rotterdam niet tot capitulatie overging, Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Haarlem en zelfde lot te wachten stond. Inmiddels was duidelijk geworden dat het geen loze dreigementen waren. De commandant van de Rotterdamse strijdkracht kolonel Scharroo besloot daarom tot overgave, een besluit dat goedgekeurd werd door de bevelhebber van het Nederlandse leger. Om tien voor vier bood Scharroo op het Noordereiland de overgave aan. Op 16 mei werd de capitulatie van Nederland in Rijsord getekend.

Inmiddels was de strijd tegen het vuur begonnen. Van heinde en ver kwamen de motorspuiten te hulp. Die strijd zou dagenlang en hier en daar zelfs enkele weken duren.

830 mensen waren omgekomen. 25.000 woningen waren verwoest, waardoor 80.000 mensen dakloos waren geworden. Talloze mensen waren gewond geraakt. En vijf jaren van bezetting namen een aanvang.